

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра фізіології людини і тварин

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гавришук С. В.

Протокол № 2 від 17. 10. 2018 р.

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ТА ПСИХОДІАГНОСТИКА

ОСОБИСТОСТІ ЛЮДИНИ

підготовки магістра

спеціальності 091 «Біологія»

освітньої програми (спеціалізації) «Лабораторна діагностика»

Луцьк – 2018

Програма навчальної дисципліни «Психофізіологія та психодіагностика особистості людини» підготовки магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» за освітньою програмою «Лабораторна діагностика»

Розробник: Козачук Н.О., професор кафедри фізіології людини і тварин, доктор біологічних наук, доцент

Рецензент: Омельковець Я.А., кандидат біологічних наук, доцент кафедри зоології

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри фізіології людини і тварин

протокол № 1 від 5.09. 2018 р.

Завідувач кафедри: (Моренко А.Г.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету біологічного факультету

протокол № 1 від 12.09. 2018 р.

Голова науково-методичної

комісії факультету (Шварц Л.О.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Для студентів денної форми навчання галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	09 «Біологія» 091 «Біологія» «Лабораторна діагностика» «Магістр»	Вибіркова
Кількість годин/кредитів __180__/_6__		Рік навчання__1__
		Семестр_1_-ий__
		Лекції __32__ год.
		Практичні (семінарські) __ год.
		Лабораторні __28__ год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Індивідуальні __-__ год.
		Самостійна робота __108__ год.
		Консультації__12__ год.
	Форма контролю: залік	

Для студентів заочної форми навчання галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія», освітньої програми «Лабораторна діагностика»

спеціальності 091 «Біологія», освітньої програми «Лабораторна діагностика»		
Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	09 «Біологія» 091 «Біологія» «Лабораторна діагностика» «Магістр» «Магістр»	Вибіркова
Кількість годин/кредитів _120_/_4_		Рік навчання_____1____
		Семестр__1-ий__
		Лекції __16__ год.
		Практичні (семінарські) __ год.
		Лабораторні __6__ год.
	Індивідуальні __-__ год.	

ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота _136_ год.
		Консультації __22__ год.
		Форма контролю: залік

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Мета викладання навчальної дисципліни полягає у формуванні в студентів уявлення про фізіологічні механізми, принципи і закономірності психічної діяльності і поведінки людини.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- оволодіти теоретико-методологічними основами психофізіології людини;
- оволодіти сучасними методами дослідження психофізіологічних функцій;
- сформулювати уявлення про сучасний стан розвитку психофізіології.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях: основні терміни і поняття психофізіології; сучасні фізіологічні методи дослідження психіки і поведінки; основи теорії функціональних систем; основи теорії нейронних мереж; принципи організації нейронів кори великих півкуль; онтогенез психофізіологічних функцій.

Крім того студенти повинні вміти характеризувати інтегративну діяльність мозку; розпізнавати загальні закономірності фізіологічних процесів, станів та властивостей вищої нервової діяльності; визначити за фізіологічними показниками ступінь функціональної напруженості стану організму; використовувати методи дослідження психофізіологічних функцій.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Програма змістових модулів

Змістовий модуль 1. Психофізіологія функціональних станів та емоцій і методи їх діагностики.

Тема 1. Історія становлення психофізіології людини та психодіагностики.

Основні джерела психофізіології. Предмет і завдання психофізіології. Методи психофізіологічних досліджень. Історія розвитку психодіагностики. Предмет і завдання психодіагностики. Методи психодіагностики. Методики діагностики індивідуальних психофізіологічних особливостей людини

Тема 2. Класифікація психодіагностичних методик.

Типи діагностичних методик. Формалізовані методи. Малоформалізовані методи. Аналіз продуктів діяльності (контент-аналіз).

Тема 3. Психометричні вимоги до побудови і перевірки методик.

Стандартизація. Вибірка стандартизації. Надійність. Визначення надійності вимірювального інструмента. Визначення стабільності досліджуваної ознаки. Визначення константності. Валідність. Достовірність

Тема 4. Фізіологічні основи сприйняття та поведінки.

Структурно-функціональна організація сенсорних систем. Класифікація рецепторів. Рецепторний акт первинно- і вторинно-чутливих рецепторів. Сенсорні шляхи. Корові сенсорні проєкції. Принципи кодування інформації. Суть понять «відчуття» і «сприйняття». Абсолютний і диференційний пороги. Психофізичний закон.

Суть поняття «поведінка» Вроджені і набуті форми поведінки. Інстинкти. Безумовні рефлекси. Умовні рефлекси. Динамічний стереотип. Потреби. Функціональна система як основа поведінкового акту.

Тема 5. Фізіологічні механізми емоцій.

Класифікація емоцій. Теорії емоцій. Нейронні механізми емоцій. Нейрохімія емоцій. Лицева експресія як засіб невербального спілкування.

Тема 6. Психофізіологія сну.

Значення сну. Фізіологічні характеристики сну. Нейрофізіологічні механізми сну. Сон і консолідація енграм. Сновидіння. Патологічні форми сну. Гіпноз.

Тема 7. Фізіологічні механізми свідомості.

Природа свідомості. Самосвідомість. Нейронні механізми усвідомлюваних і неусвідомлюваних психічних процесів. Теорії свідомості. Фізіологічні механізми мислення.

Тема 8. Фізіологічні основи креативності.

Поняття креативності. Види творчих здібностей. Теорії креативності. Нейрофізіологічні основи креативності. Тести креативності. Уявлення про здібності. Тестові показники і вимірювання здібностей. Батареї тестів спеціальних здібностей. Сучасні підходи до діагностики, пов'язаної з професійною діяльністю.

Змістовий модуль 2. Психофізіологія пізнавальної сфери та її діагностика.**Тема 9. Фізіологічні основи пам'яті.**

Види пам'яті. Фізіологічні механізми короточасної пам'яті. Фізіологічні основи довготривалої пам'яті. Вікові особливості пам'яті.

Тема 10. Фізіологічні механізми мови.

Сигнальні системи дійсності. Мовні центри. Молекулярно-генетичні основи мови.

Тема 11. Функціональна асиметрія великих півкуль головного мозку.

Функції лівої півкулі. Функції правої півкулі. Особливості функціонування мозку у шугльгів. Міжпівкулева взаємодія.

Тема 12. Фізіологічні основи уваги.

Види уваги. Характеристики уваги. Фізіологічні механізми довільної і мимовільної уваги.

Тема 13. Психофізіологія індивідуальних відмінностей.

Історія становлення вчення про типи вищої нервової діяльності. Роль дослідження умовних рефлексів у виділенні типів вищої нервової діяльності. Темперамент і характер. Типи темпераменту. Типи поведінки. Методи дослідження властивостей нервових процесів. Методи дослідження темпераменту. Методи дослідження рівня тривожності.

Тема 14. Психофізіологія індивідуальних відмінностей.

Історія становлення вчення про типи вищої нервової діяльності. Роль дослідження умовних рефлексів у виділенні типів вищої нервової діяльності. Темперамент і характер. Типи темпераменту. Типи поведінки. Типологічні опитувальники особистості. Опитувальники рис особистості. Особистісні опитувальники мотиваційно-потребової сфери. Особистісні опитувальники інтересів. Опитувальники особистісних цінностей. Особистісні опитувальники установок.

Тема 15. Статеві особливості психофізіологічних функцій.

Статевий диморфізм нервової системи людини. Статеві відмінності у функціонуванні мозку чоловіків і жінок. Статеві відмінності когнітивних процесів чоловіків і жінок.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Прак.	Конс.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Психофізіологія функціональних станів та емоцій.					
Тема 1. Історія становлення психофізіології людини та психодіагностики.	9,5	2	-	0,5	7
Тема 2. Класифікація психодіагностичних методик.	10	2	-	1	7
Тема 3. Психометричні вимоги до побудови і перевірки методик.	13	4	-	1	8
Тема 4. Фізіологічні основи сприйняття та поведінки.	23	4	10	1	8
Тема 5. Фізіологічні механізми емоцій.	12	2	2	1	7
Тема 6. Психофізіологія сну.	10,5	2	-	0,5	8
Тема 7. Фізіологічні механізми свідомості.	12,5	2	2	0,5	8
Тема 8. Фізіологічні основи креативності.	14,5	2	4	0,5	8
Разом за змістовим модулем 1	105	20	18	8	61
Змістовий модуль 2. Психофізіологія пізнавальної сфери.					
Тема 9. Фізіологічні основи пам'яті.	9,5	2	-	0,5	7
Тема 10. Фізіологічні механізми мови.	11,5	2	2	0,5	7
Тема 11. Функціональна асиметрія великих півкуль головного мозку.	11	2	-	1	8
Тема 12. Фізіологічні основи уваги.	12,5	2	2	0,5	8

Тема 13. Психофізіологія індивідуальних відмінностей.	18	2	6	1	9
Тема 14. Статеві особливості психофізіологічних функцій.	10,5	2	-	0,5	8
Разом за змістовим модулем 2	73	12	10	4	47
Усього годин	180	32	28	12	108

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Прак.	Конс.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Психофізіологія функціональних станів та емоцій.					
Тема 1. Предмет і завдання психофізіології.		2	-	0,5	10
Тема 2. Класифікація психодіагностичних методик.		-	-	2	9
Тема 3. Психометричні вимоги до побудови і перевірки методик.		-	-	2	10
Тема 4. Фізіологічні основи сприйняття та поведінки.		2	4	2	10
Тема 5. Фізіологічні механізми емоцій.		1	-	1	9
Тема 6. Психофізіологія сну.		1	-	0,5	10
Тема 7. Фізіологічні механізми свідомості.		1	-	2	10
Тема 8. Фізіологічні основи креативності.		1	-	2	10
Разом за змістовим модулем 1		8	4	12	78
Змістовий модуль 2. Психофізіологія пізнавальної сфери.					
Тема 9. Фізіологічні основи пам'яті.		1	-	1	9
Тема 10. Фізіологічні механізми мови.		1	-	2	10
Тема 11. Функціональна асиметрія великих півкуль головного мозку.		2	-	1	10
Тема 12. Фізіологічні основи уваги.		1	2	2	10
Тема 13. Психофізіологія індивідуальних відмінностей.		2	-	2	10
Тема 14. Статеві особливості психофізіологічних функцій.		1	-	2	9
Разом за змістовим модулем 2		8	2	10	58

Усього годин	180	16	6	22	136
--------------	-----	----	---	----	-----

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Методи психофізіологічних досліджень.	12
2	Класифікація рецепторів.	15
3	Безумовні рефлекси.	16
4	Лицева експресія як засіб невербального спілкування.	16
5	Історія становлення вчення про типи вищої нервової діяльності.	15
6	Види творчих здібностей.	16
7	Загальні уявлення про психосемантичну діагностику	18
	Разом	108

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Фізіологічні основи креативності.	14
2	Класифікація рецепторів.	14
3	Безумовні рефлекси.	13
4	Методи психофізіологічних досліджень.	14
5	Історія становлення вчення про типи вищої нервової діяльності.	13
6	Фізіологічні механізми емоцій.	14
7	Фізіологічні основи уваги.	14
8	Психофізіологія сну.	14
9	Фізіологічні механізми свідомості.	13
10	Загальні уявлення про психосемантичну діагностику	13
	Разом	136

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)
ІНДЗ не передбачене.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Поточний контроль (маx = 40 балів)								Модульний контроль (маx = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1								Модуль 2		
T4	T5	T7	T8	T10	T12	T13	Сам. робота	МКР №1	МКР №2	
15	3	3	3	3	3	6	4	30	30	100

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта (Біологія)» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Поточний контроль (мах = 40 балів)			Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2		
T4	T12	Сам. робота	МКР №1	МКР №2	
20	10	10	30	30	
					100

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку

90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Добре	
75 – 81		
67 – 74	Задовільно	
60 – 66		
1 – 59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

Критерії оцінювання

Для студентів денної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Поточний контроль знань здійснюється шляхом виконання тестових завдань, які максимально оцінюються в два бали.

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 1 бал. Загалом за усі практичні роботи – 12 балів. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

За самостійну роботу студент максимально може отримати 4 бали.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає розв'язання 15 тестових завдань, які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в 2 бали. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – 30 балів (загалом 60 балів за дві модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у формі тестування. При цьому на залік виносяться 60 балів, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У відомості та індивідуальному навчальному плані студента в графі «оцінка за національною шкалою» робиться запис «зараховано».

Для студентів заочної форми навчання галузі знань магістра, галузі знань 09 «Біологія», спеціальності 091 «Біологія» освітньої програми «Лабораторна діагностика»

Поточний контроль знань здійснюється шляхом виконання тестових завдань (всього 18 балів).

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Максимальна кількість балів за виконання роботи – 4 бали. Загалом за усі практичні роботи – 12 балів. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає розв'язання 15 тестових завдань, які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в 2 бали. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – 30 балів (загалом 60 балів за дві модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами

поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент складає залік у формі тестування. При цьому на залік виноситься *60 балів*, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У відомості та індивідуальному навчальному плані студента в графі «оцінка за національною шкалою» робиться запис «зараховано».

Список джерел

1. Блум Ф., Лейзерсон А., Хофстедтер Л. Мозг, разум и поведение. М., 1988.
2. Возникновение человека. М., 1977-79. Т. 1-5.
3. Жуков Д.А. Биология поведения: гуморальні механізми. – СПб.: Речь, 2007.
4. Изард Ч. Психология эмоций. СПб., 1999.
5. Козинцев А. Г. Проблема грани между человеком и животными: Антропологический аспект // Этнографическое обозрение. 1996. Вып. 4. С. 96-116.
6. Красота и мозг: Биологические аспекты эстетики. М., 1995.
7. Левонтин Р. Человеческая индивидуальность: Наследственность и среда. М., 1993.
8. Линден Ю. Обезьяны, человек и язык. М., 1981.
9. Лоренц К. Агрессия. М., 1994.
10. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. М., 1973.
11. Психодиагностика. Теория и практика : учебник для бакалавров / М. К. Акимов [и др.] ; под ред. М. К. Акимовой. — 4-е изд., пер. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2014. — 631 с. — (Серия : Бакалавр. Академический курс). — ISBN 978-5-9916-3057-3.
12. Райгородский Д. Я. (редактор-составитель). Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие.—Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. — 672 с.
13. Резникова Ж. И. Интеллект и язык: Животные и человек в зеркале экспериментов. М., 2000.
14. Резникова Ж. И. Экология, этология, эволюция. Ч. 1: Структура сообществ и коммуникация животных. Новосибирск, 1997.
15. Рогинский Я. Я. Об истоках возникновения искусства. М., 1982.
16. Спрингер С., Дейч Г. Левый мозг, правый мозг. М., 1983.
17. Трухан, Е. А. Основы психодиагностики : учеб. материалы для студентов спец. 1-23 01 04 «Психология» / Е. А. Трухан. – Минск : БГУ, 2014. – 70 с.
18. Фогель Ф., Мотульски А. Генетика человека. М., 1989-90. Т. 1-3.
19. Харрисон Дж., Уайнер Дж., Таннер Дж., и др. Биология человека. М., 1979.
20. Эфроимсон В. П. Генетика этики и эстетики. СПб., 1995.